

Trengs det mer samarbeid på tvers av eiendomsgrensene?

I forbindelse med Gro Follo's artikkel på side 40 har Norsk Skogbruk spurt personer tilknyttet næringa rundt om i landet om behovet for – og utfordringene ved – eiendomsovergrepene samarbeid for private skogeiere.

TEKST OG FOTO: **ASTRI KLØVSTAD**

Trude Hagen Hansen, fylkesskogmester i Troms: Jeg tror det er mange gode grunner til å få til et slikt samarbeid. Det vil gi bedre forvaltning og bedre forutsetninger for planlegging. Men jeg ser samtidig en del praktiske hindringer. Jeg tenker da på registreringer av inn- og utbetalinger i skogfondsystemet – hvordan få ført aktivitetene på riktig eiendom. Og så ser jeg at skogeiere kan ha forskjellige mål for eiendommen sin, og at det kan føre til uenighet om hva og hvordan ting skal gjøres. Enkelte vil nok helst ha styringen over egen skog selv.

Knut Sklett, prosjektleder i Skognæringa i Indre Namdal: Ja, slikt samarbeid trengs. Og jeg ser for meg at det kan foregå på grende-/ bygdelagsnivå. Ved at man har jevnlike sammenkomster vil man styrke det skogfaglige miljøet, rett og slett fordi flere snakker skog sammen. Det vil gi mer aktivitet og bedre kompetanse. Dessuten vil slikt samarbeid gi stor driftsfordeler ved at man kan utarbeide samla oppdragspakker for aktivitetene, og dermed bedre økonomi. Men det er klart det er noen utfordringer. De ligger først og fremst på det menneskelige plan. Vi er forskjellige. Noen vil ikke at andre skal involveres i sine skogarealer, mens andre ikke bryr seg om skogen sin i det hele tatt. Det gjelder å finne folk som kan ta initiativet, toneangivende personer i nærmiljøet som kan dra det i gang. Da vil mye gå lettere.

Ingunn Kjelstad, daglig leder i Sogn og Fjordane Skogeigarlag: Den veien

GRENSE: Skogeiere har forskjellig kompetanse om skogbruk og forskjellige mål for skogen sin. Vil et forpliktende samarbeid på tvers av grensene være mulig?

vi har å gå her i skogreisingsstrøkene er å utvikle et aktivt skogbruk. I første omgang må vi ha fokus på avvirkning av den skogen som er blitt gammel og infrastruktur i forbindelse med det. Og da er det viktig å tenke topografi og plassering i forhold til sjø framfor eiendomsgrenser. Så, ja – jeg ser behovet for eiendomsoverbyggende samarbeid her. Utfordringen er at det er mange små skogeiere, og skal man

bygge en vei langs ei li hvor det er 20 skog-eiendommer, er det mange individuelle eiere å forholde seg til.

Gudbrand Gulsvik, nestleder i styret i Viken Skog: Ja, dette er jo sånn vi ser det for oss i stor skala i Viken også. Fordelen er at man kan få gjort hogst, transport og annet mer rasjonelt. Jo større enheter man ser under ett, jo riktigere og klokere strategiske valg kan man ta. Jeg er skogeier sjøl, og ser at det for eksempel er mye lettere å administrere arbeid på de skogsvegene jeg eier alene, enn der vi er mange eiere. Kan man få formalisert samarbeidet slik at eiendommene driftes som en enhet kan man oppnå mye. Men det må være hensiktsmessige samarbeidsformer tilpasset størrelsen på skogeiendommene og kompetansen hos de involverte. Det er viktig at det ligger fagkunnskap i bunnen for slik organisering.

Even Mengshoel, skogambassadør for innlandet: Ja, slikt samarbeid er det behov for. Det ligger ikke automatikk i at en som arver skog faktisk har kompetanse og interesse for skogbruk. Og jeg mener at det ikke er noe nederlag å innhente hjelp til å forvalte skogen. Det som derimot er et nederlag, er å ikke forvalte skogen sin. Men for å få til slikt samarbeid må det drives aktivt oppsøkende virksomhet. Og grunneierretten må respekteres, ingen skal måtte tvinges inn i et samarbeid. Utfordringen blir å lage ei pakke slik at alle kan ha egeninteresse av å være med.

Mer eiendomsoverbyggende samarbeid må til

Norge har 111 000 skogeiendommer som eies av privatpersoner. 86 000 av disse har mindre enn 500 dekar produktivt skogareal. For å få til rasjonell planlegging og utnyttelse på en slik mosaikk, er det behov for å tenke nytt.

TEKST: **GRO FOLLO**
FORSKER VED NORSK SENTER FOR BYGDEFORSKNING

La meg først presisere uttrykket «eiendomsoverbyggende samarbeid for skogeiere». Prototypen på et eiendomsoverbyggende samarbeid er at flere skogeiernes skog blir sett under ett og forvaltet som om det var en enhet. Derav tittelen på forskningsprosjektet «Fra ti til en» (se faktaboks).

I forskningsprosjektet forstås «eiendomsoverbyggende samarbeid» som samarbeid hvor en tar et eiendomsoverbyggende grep og hvor samarbeidet har en viss varighet. Slikt samarbeid for skogeiere kan inkludere situasjoner der skogeierne samarbeider seg imellom, men også situasjoner hvor andre koordinerer organiseringen av skogeierne uten at skogeierne samarbeider med hverandre. «Fra ti til en» viser at eiendomsoverbyggende samarbeid kan dreie seg om mangt og formaliseringsgraden varierer sterkt.

I forskningsprosjektet er tømmerforhandleres praksis med å få flere skogeiere til å hogge samtidig når hogstmaskinen er der, ikke forstått som eiendomsoverbyggende samarbeid. Det er heller ikke at skogeiere samordner seg for en avvirkning eller at skogeiere er organisert i skogeiorganisasjoner (skogeiersamvirke/Norskog).

BØTER PÅ SAMMENSATT PROBLEM

Mer eiendomsoverbyggende samarbeid for personlige skogeiere er helt nødvendig. Det må til fordi det er ambisiøse mål og ønsker for skogen samtidig som virkelighetens harde realiteter forhindrer måloppnåelse. Skogbruk skal gi verdiskaping, levende bygder, bidra i klimaproblematikk, bevaring av biologisk mangfold, og skognæringen ønskes opprettholdt og

FORSKNING: Gro Follo har fordypet seg i behovet for samarbeid for private skogeiere på tvers av eiendomsgransene, blant annet i forskningsprosjektet «Fra ti til en».

fagkompetansen bevart. Den harde virkelighet er at eierne til de ca. 111 000 eiendommene med 4/5 av den produktive skogen er personlige skogeiere hvorav de aller fleste har små eiendommer. Gjennomsnittseiendommen er knapt 450 dekar.

Eiendomsstørrelsen er imidlertid kun én komponent i et sammensatt problemkompleks. En annen komponent er samfunnsutviklingen som har gjort eiendommene så altfor små i økonomisk forstand. I 2010 hadde 23 300 personlige skogeiere positiv næringsinntekt fra skogbruket, og godt og vel fire av fem av dem hadde mindre enn 50 000 kr i inntekt. Gjennomsnittlig utgjorde næringsinntekten kun 7% av skogeiers bruttoinntekt det året, 1% dersom også ektefelles/samboers inntekt tas med. Gitt skogens økonomiske plass i husholdet skal det noe til for at Per og Kari Hvermansen-skogeieren bruker tid på skogen – og tilegnelse av skogbrukskompetanse.

Personlige skogeiernes skogbrukskompetanse er høyst varierende, fra de høyt kompetente til de som verken kan eller vet. Jeg er viss på at tendensen går i retning mindre kompetanse. Når hogstmaskiner står for det meste av hogsten for salg (91% i 2007), verken opprettholdes eller tilegnes den skogbrukskompetansen som er nødvendig for egenhendig å gjennomføre avvirkning. Videre vil generasjonsskifte gjerne innebære at ny eier ikke har egenerfaring fra praktisk skogbruk med de negative konsekvenser det har for skogbruksinnsikt. Og skulle det være, slik jeg antar, at jorddyrkende skogeiere (bønder) har en viss interesse for skogen sin og en viss kjennskap til blant annet regelverk og økonomiske forhold, bidrar den reduserte andelen av skogeiendommer med aktivt jordbruksareal (fra 62 % i 1979 til 30 % i 2010) til samme nedadgående trend: Mindre skogbrukskompetanse blant skogeierne.

OPPDILT: Norge har mange skogeiere og enda flere skogteiger. Det kan være en del å hente på å se arealene mer under ett, mener Gro Follo. Foto: Hans Peter Eidsefflot

I en situasjon med høyst begrenset inntekt fra skogen og redusert skogbrukskompetanse hjelper det selvfølgelig ikke at veiledningsapparatet nedbygges, og det samtidig som kravene til skogbruket og skogaktiviteten blir forhøyet (eksempelvis fordringer knyttet til biologisk mangfold). I dette mangefasetterte problemkomplekset inngår teigblanding og sameie-problematikk (ca. 9 900 sameide eiendommer i 2009), men også små økonomiske marginer for tømmerforhandlere, hogst-entreprenører og andre.

MØTER MOTSTAND

Det å få til mer samarbeid over eiendomsgrensene har noen utfordringer. Det har «Fra ti til en» vist. Slikt samarbeid møter motstand fra etablert praksis. Fra skogeieres side kan det være, som en skogeier påpeker for egen del, vanen med å tenke og gjennomføre aktivitet kun ut fra egen skog. Mentale modeller og fortolkningsrammer yter også motstand. Forstås skogeiernes forvaltningsaktivitet fortrinnsvis som resultat av hva hun/han måtte finne på alene og isolert, gis det lite fokus til de sosiale relasjonene skogeieren må ha til for eksempel ansatte skogbruksaktører. Har en et strengt økonomisk perspektiv, blir det gjerne liten plass til en forståelse av det sosiale i økonomisk aktivitet og det økonomiske i sosiale relasjoner. Fravær av oversikt over skogen til relevante skogeiere hemmer også skogeiersamarbeid. Det kan

også bruk av fraser på skogeiersamarbeidet som vekker skogeiernes tanke om at det hele gir en selv redusert beslutningsmyndighet. Ordet «samdrift» er et eksempel.

Videre trenger eiendomsoverbyggende samarbeid fødselshjelp og andre ressurser utenfra. «Fra ti til en» viser at samarbeid mellom skogeiere er for krevende å starte opp og gjennomføre til at det vil komme i større skala hvis det er overlatt utelukkende til skogeiere. For krevende selv om skogeierne ser nytten av samarbeidet. Noen må bidra blant annet med kompetanse på hvordan en kjører prosesser mellom mennesker, skogbrukskompetanse, kunnskap om ulike varianter av skogeiersamarbeid og hva de eventuelt innebærer når det gjelder juridiske og økonomiske forhold. I så måte er det svært utfordrende for eiendomsoverbyggende samarbeid mellom skogeiere at lovverket (servituttløven) angivelig ikke gir rom for langvarig, forpliktende og formalisert eiendomsoverbyggende samarbeid. At det ikke er noen etablert løsning for skogfond og at konsesjonsloven tilsier konsesjon ved slikt samarbeid, virker selvsagt også hemmende.

NÅ VET VI

Det som derimot ikke er utfordrende lengre er fravær av erfarings- og forskningsbasert viten om hva som skjer når eiendomsoverbyggende samarbeid forsøkes implementert og gjennomført. Slik viten har «Fra ti til en» gitt – sammen

med innsikter i hva en kan oppnå med slike samarbeid og hvilke nytte skogeiere og ansatte skogbruksaktører ser av samarbeid over eiendomsgrensene.

FAKTA «FRA TI TIL EN»

- «Fra ti til en – eiendomsoverbyggende samarbeid for private, personlige skogeiere i kystskogbruket» ble initiert av Kystskogbruket, og er finansiert av Norges forskningsråd, forskningsmidlene over jordbruksavtalen og skognæringen i kystskogbruket.
- Prosjektet har brukermidvirkning (aktører i kystskogbruket) og har fulgt fire såkalte feltprosjekt hvor kystskogbruket har søkt å etablere eiendomsoverbyggende samarbeid.
- Data er fra gjentatte intervjuer med både feltprosjektene skogeiere og skogbruksaktører.
- Prosjektet startet i 2009 og avsluttes på nyåret 2014 med en åpen, nasjonal sluttkonferanse.
- Gro Follo, Norsk senter for bygdeforskning, er prosjektleder.
- Samarbeidende forskningsinstitusjoner er Bygdeforskning og Norsk institutt for skog og landskap.
- Prosjektets styringsgruppe er ledet av Kjersti Kinderås, Kystskogbruket.